

Република Унгария

Площ:	93 030 кв. км.
Население:	10,1 млн. души (2000 г.).
Столица:	Будапеща.
Официален език:	унгарски.
Религия:	католици (53 %), протестанти (21 %).
Паритна единица:	форинт.
Административно деление:	19 мери.
Държавно устройство:	република. Държавен глава - президент, избран от парламента за срок от 5 г. Законодателен орган - Държавно събрание (еднокамарен парламент). Изпълнителен орган - правителство.

1. Общи бележки

Унгария, за разлика от повечето централно- и източноевропейски страни, извършва поредица от конституционноправни реформи на базата на своята стара социалистическа Конституция. Неприемането на нова Конституция на страната има своето отражение и върху устройството на съдебната система и на прокурорските и разследващите органи. Специфично за Унгария е наличието на контрол от страна на парламента върху главния прокурор. Липсва институционално обособено административно правосъдие. Разследването по наказателни дела се извършва основно от полицейските органи под контрола и ръководството на прокурор. През 2002 г. се създава т.нар. съдия-следовател, който се произнася по въпросите, по които на досъдебната фаза на наказателния процес е допуснат съдебен контрол.

2. Източници на правна уредба

Източниците на нормативна уредба на съдебната власт, прокуратурата и разследващите органи в Република Унгария са: Конституцията на Унгария (приета 1949 г. с изменения от 1997 г.), Законът за прокуратурата, Законът за полицията, Гражданско-процесуалният кодекс, Наказателно-процесуалният кодекс и др.

3. Съдилища

Съдебната власт в Унгария се състои само от **съдилищата**. Прокуратурата и разследващите органи са част от изпълнителната власт. Съдебната система се състои от общи съдилища и трудови

съдилища. Конституционният съд не е част от съдебната система. Той има самостоятелно положение като представител на т. нар. "неутрална власт".

3.1. Управление на съдилищата

Орган на управление на съдебната власт е **Висшият съдебен съвет**. Той е гарант за институционалната независимост на съдилищата. Съставът му е 15-членен, като 9 от членовете се избират между съдиите. Членове по право са главният прокурор, министърът на правосъдието и председателят на Висшия адвокатски съвет. Останалите двама са представители на две парламентарни комисии – Комисията по бюджет и финанси и Комисията по Конституцията и правосъдието. Председател на Висшия съдебен съвет е председателят на Върховния съд. Компетентността на този орган е в областта на кадровата политика в рамките на съдебната власт.

3.2. Структура и функции на съдилищата

Конституцията на Унгария предвижда правораздаването да се осъществява от следните видове съдилища: Върховен съд, апелативни съдилища (itelotabla), Столичен съд (Общински съд на Будапеща), окръжни (комитатски) съдилища, местни съдилища и трудови съдилища. Със закон е възможно да се създават специализирани съдилища.

Конституцията допуска участието на съдебни заседатели в случаите, предвидени със закон. При едноличен съдебен състав правораздаването се осъществява от професионален съдия. Председателите на съдилищата също са съдии от кариерата.

3.3. Общи съдилища

Висша съдебна инстанция според Конституцията на Унгария е **Върховният съд**. Председателят на Върховния съд се избира от парламента по предложение на президента на републиката с мнозинство от две трети от общия брой на депутатите. Заместник-председателите на Върховния съд се назначават от президента на републиката по предложение на председателя на Върховния съд.

Върховният съд осигурява уеднаквяването на съдебната практика и тълкувателните му решения са задължителни за всички съдилища.

Професионалните съдии в Унгария се назначават от президента по предложение на Висшия съдебен съвет за първоначален тригодишен период, след което при положителна атестация на работата им стават несменяеми.

Следващо ниво са **апелативните съдилища (itelotabla)**, **Столичния съд (Общински съд на Будапеща)** и **окръжните (комитатски) съдилища**. На най-ниското ниво на съдебната йерархия са **местните съдилища**.

Съдилищата в Унгария са юридически лица с изключение на местните и на трудовите, които нямат самостоятелна правосубектност. Административното управление се осъществява от председателя на съда. В Унгария съдилищата се самоуправляват, с изключение на местните, които се управляват от комитатските.

Съдилищата се състоят от състави, отделения и колегии. Колегии се формират във всички видове съдилища, с изключение на местните съдилища, като те включват всички съдии от една област на правораздаването. В окръжните съдилища има наказателна, гражданска, стопанска и административноправна колегия, а в апелативните – наказателна и гражданска. В Столичния съд, който е апелативна инстанция по административни дела, има специализирана колегия по административно право. Във Върховния съд има наказателна, гражданска и административна колегия и специализирано отделение за уеднаквяване на съдебната практика.

При всеки вид съд, с изключение на местните и трудовите съдилища, съществува т.нар. **общосъдийска конференция** (общо събрание на съдиите). Тези конференции избират делегати за участие във Висшия съдебен съвет и дават мнение относно избора на председателя и на другите ръководни длъжности в съда. Друг орган на управление е **съдийският съвет** към отделните видове съдилища, който се избира на всеки 6 години и осъществява оперативното управление.

3.4. Разглеждане на делата

В Унгария производството по разглеждане на делата може да бъде **триинстанционно** или **двуинстанционно**, като трите редовни инстанции са първа, въззивна и касационна. Първоинстанционен съд по граждански и наказателни дела е местният или окръжният съд в зависимост от цената на иска или предвиденото наказание. При въззивното разглеждане на граждански дела с ниска цена на иска се прилага т.нар. опростена процедура. Решенията по делата, разглеждани от местните съдилища като първа инстанция, се обжалват пред окръжните съдилища, а от окръжните – пред апелативните съдилища. С реформата на съдебната система са въведени ограничения относно касационното обжалване на определени дела.

3.5. Административно правосъдие

В хода на реформата на съдебната система в Унгария са обсъдени три варианта за административно правосъдие. Единият вариант е бил да се обособят самостоятелни административни съдилища, но поради липсата на финансови средства и необходимата политическа воля този вариант не е възприет. Вторият вариант е само Върховният съд да разглежда административни дела. Поради необходимостта от двуинстанционно разглеждане на делата, обаче, се възприема третият вариант, който не предвижда институционално обособяване на административни юрисдикции, а те се инкорпорират при първоинстанционно разглеждане на делата в окръжните съдилища, въззивна инстанция е Столичният апелативен съд, а касационна – административното отделение на Върховния съд.

3.6. Трудови съдилища

Въпреки че разглеждат само определен вид дела, трудовите съдилища реално не са институционално обособени, а са вид местни съдилища. Въззивна инстанция по трудови дела са окръжните съдилища, а касационна – гражданското отделение на Върховния съд. Процедурата, която се следва, е тази, предвидена в Гражданско-процесуалния кодекс.

4. Прокуратура

4.1. Статут на прокуратурата

Прокуратурата в Унгария е **независима институция**, която е подчинена само на закона. Тя се ръководи от главния прокурор, който е длъжен да представя **ежегоден доклад пред парламента**. Той може да участва в заседанията на парламента и има право да се произнася, когато намери за необходимо. Парламентът от своя страна има право да отправя въпроси и да иска обяснения от главния прокурор. Главният прокурор по право е член на Висшия съдебен съвет, което облекчава възможността за съгласуване на дейността на съдилищата и прокуратурата и разглеждане на въпросите, касаещи едновременно двете структури.

4.2. Структура на прокуратурата

Законът за прокуратурата предвижда следната структура на прокуратурата в Унгария: **Главна прокуратура** (служба на главния прокурор), **регионални апелативни прокуратури** към апелативните съдилища, **окръжни прокуратури** и **местни прокуратури**. Регионалните апелативни прокуратури са създадени с изменението на Закона за прокуратурата от 2002 г. и функционират от 1 юли 2003 г. Освен това има Военно-апелативна прокуратура и териториални военни прокуратури.

В рамките на Главната прокуратура има обща и специализирана администрация. **Общата администрация** включва следните структури: отдел за международни и европейски въпроси, финансов отдел, отдел за защита на информацията и техническа сигурност, кабинет на главния прокурор, отдел за международно представителство.

Специализираната администрация е подчинена на тримата заместници на главния прокурор. Първият заместник на главния прокурор е едновременно с това и главен военен прокурор. Той ръководи отделите в службата на главния прокурор, занимаващи се с военно-наказателни дела (отдел за военно-наказателни дела, отдел за персонала и информационните технологии и финансов отдел). Вторият заместник на главния прокурор ръководи ресора, свързан с наказателните дела, който включва отдел за контрол на разследването и подготовка на обвиненията по наказателни

дела, отдел за особени престъпления, отдел за съдебни дела, отдел за младежка престъпност и закрила на младежта и отдел за възпитателни мерки. Третият заместник на главния прокурор ръководи структурното звено в Главната прокуратура, което се занимава с гражданските и административните дела. То включва отдел по граждански дела, отдел по административни дела, отдел за обучение, персонал и администрация, финансов и управленски отдел и отдел по информационни технологии.

Окръжните прокуратури се ръководят от главен окръжен прокурор, който има двама заместника. Организационната структура на окръжните прокуратури се състои от отдел по наказателно разследване, отдел по наказателно право (оглавяван от единия заместник на главния окръжен прокурор) и отдел по административно и гражданско право (оглавяван от другия заместник на главния окръжен прокурор).

В отделните прокуратури има **Съвет на прокурорите**, чиито членове се избират от прокурорите за срок от пет години. Тези съвети дават мнение за назначаването и освобождаването от длъжност на прокурорите, както и в други определени от закона случаи. Друг орган на прокуратурата е **Професионалната колегия на прокурорите**. Нейните функции са свързани с обсъждането и вземането на решения относно теоретичните и практическите проблеми във връзка с прокурорската дейност. Професионалните колегии на прокурорите се председателстват от ръководителите на съответните прокуратури. Унгарските прокурори имат и две независими неправителствени професионални организации с нестопанска цел, членуването в които е доброволно (Национална асоциация на прокурорите и Асоциация "Pro-Justicia"). Обучението на младшите прокурори се осъществява от Отдела за продължаващо обучение към Главната прокуратура.

4.3. Функции на прокуратурата

Прокуратурата в Унгария има няколко основни функции. По силата на Конституцията тя следи за спазването на законоустановените изисквания от страна на държавните органи, обществените организации и гражданите. При нарушение на закона прокуратурата е длъжна да вземе необходимите мерки с цел защита на законността. Тя има правомощия във връзка с наказателни, граждански и административни дела при спазване на принципа за законоустановеност. По наказателни дела прокуратурата е титуляр на функцията по разследване на престъпления, на обвинителната функция, както и на функцията по привеждане в изпълнение на влезли в сила присъди и решения по наказателни дела.

Основание за участието на прокурори по граждански и административни дела е задължението на прокуратурата да предприеме необходимите мерки при констатирани закононарушения. Правомощия на прокуратурата е и упражняването на надзор за законност.

4.4. Взаимоотношения в рамките на прокуратурата

Прокуратурата е **централизирана и йерархично субординирана структура**. Прокурорите са длъжни да спазват указанията на главния прокурор и на всеки прокурор с по-висок ранг в йерархията. При искане от страна на прокурора указанията се издават в писмен вид. Прокурорът може да откаже изпълнението на заповед или указание, което съставлява престъпление или което застрашава пряко и сериозно неговия живот, здраве и телесен интегритет. Ако прокурорът прецени, че издадената заповед или указание не е законосъобразно или противоречи на морала, може да поиска да бъде сменен с друг прокурор. Искането му се оформя в писмен вид.

Прокурорите се назначават и освобождават от длъжност от главния прокурор. Те не могат да членуват в политически партии и сдружения.

4.5. Правомощия на прокуратурата по наказателни дела

Според Конституцията на Унгария прокуратурата провежда разследването по определени от закона дела, упражнява контрол относно законосъобразността на разследването по наказателни дела, повдига и поддържа обвинението по наказателни дела в съдебната фаза на наказателния процес и упражнява контрол за законосъобразното привеждане в изпълнение на влезлите в сила наказателни присъди.

От 1 януари 2003 г. е в сила нов Наказателно-процесуален кодекс на Унгария, който значително разширява правомощията на прокуратурата. На прокурора е възложено цялостното ръководство и контрол на досъдебната фаза на наказателния процес. Той е оправомощен да ръководи действията на органите по разследването, както и да участва активно в съдебната фаза на процеса.

5. Разследващи органи

С новия Наказателно-процесуален кодекс на Унгария се въвежда фигурата на т.нар. **съдия-следовател**, чиято основна функция е упражняването на контрол за законност на досъдебната фаза на наказателния процес. Неговите правомощия са свързани с произнасянето по мерките за неотклонение, с даването на разрешение за използване на специални разузнавателни средства, с разпита на анонимни свидетели и др. Новият кодекс предвижда и ограничения на възможността за участие на защитника на обвиняемия в досъдебната фаза на процеса при събирането на някои доказателства.

С приемането на новия Наказателно-процесуален кодекс на Унгария прокурорът става господар на процеса (*dominus litis*) в досъдебната фаза на наказателния процес. Разследването на

престъпленията може да се извършва както лично от прокурора, така и под негово ръководство от други органи, които са длъжни да спазват нарежданията и указанията на прокурора.

По начало разследването по наказателни дела се осъществява от **полицейските органи**. Полицията е част от **Министерството на вътрешните работи** и съответно – от **изпълнителната власт**. В Закона за полицията сред основните функции на полицията е посочено извършването на разследване по наказателни дела и предприемането на мерки за предотвратяване на извършването на престъпни деяния.

6. Взаимоотношения между прокурора и разследващите органи

Прокурорът упражнява контрол за законосъобразност спрямо действията на разследващите органи. Той е длъжен да осигури провеждането на разследване във всеки случай на констатирано престъпление от общ характер и да гарантира, че никой не е привлечен към наказателна отговорност или не е лишен от основните си права и свободи незаконно. При упражняването на контрол върху дейността на разследващите органи прокурорът има право да проверява предприетите действия по разследването, да проверява законосъобразността на задържането под стража, да разглежда жалбите срещу решенията на разследващите органи във връзка с процесуално-следствените действия, да нарежда започване на разследването и на допълнително разследване, ако това се налага за доизясняване на случая. Освен това прокурорът има право да извършва отделни процесуално-следствени действия самостоятелно и дори да изземва цялостното извършване на разследването.

Разследващият орган е длъжен да следва нарежданията на прокурора във връзка с разследването, включително относно задържането или освобождаването на задържани лица и налагането и изпълнението на други принудителни мерки. Ръководният разследващ орган има право да възразява пред горестоящия прокурор дадените му нареждания във връзка с конкретното разследване, но възражението не спира изпълнението им.